

בבא קמא ל

עניין: מאן דבעי למהוי חסידא

מהר"ל חידושי אגדות

מאן דבעי למהוי חסידא (לי ע"א). א"ר יהודא האי וכו'. פירוש זה כי מאן דבעי למהוי חסידא לקיים שלימות האדם הוא בג' מילי דנויקין רבא אמר מילי פנים שאין האחד כמו דאבות ואמרי לה מילי השני כי צריך האדם דברכות. שיהיה שלם בעצמו, ויהי

שלם עם זולתו מבני אדם, וצריך שיהיה שלם עם בוראו, דהיינו בדבר שמגיע לבוראו, ואלו ג' שלימות כוללים הכל, ונתבאר דבר זה בפרק משה קבל באריכות (אבות פ"א מ"א), ואין להאריך כאן, וסבר רבי יהודה מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דנויקין שלא יגרום היוק לזולתו מבני אדם, וזהו עיקר החסידות כאשר זולתו לא ימצא היוק ממנו, שאם אין מקיים דבר זה וגורם לזולתו היוק אין ראוי שיהיה גקרא חסיד, ולכך מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דנויקין, ולא אמר שיגמול חסדים ויתן צדקה, שודאי ראוי לעשות הטוב לזולתו ואין זה מורה על חסידות יתירה, אבל כאשר נוהר במילי דנויקין אף אם אין עושה בידים כלל רק שנוהר שלא יגיע היוק ורע לזולתו בגרמתו, זה חסיד גמור.

ולרבא דאמר לקיים מילי דאבות, כלומר שעיקר החסידות הוא בזה כאשר הוא איש שלם בעצמו, והמדות הטובות הם שלימות עצמו, וסבר רבא כי יותר ראוי שיקרא חסיד כאשר הוא שלם בעצמו, דבר שמגיע לעצמו, הוא עיקר יותר לחסידותו.

ולאמרי לה לקיים מילי דברכות, הוא השלימות השלישי, שהוא שלם עם בוראו לברך את שמו יתברך על כל דבר ודבר, ואין שם שמים מסולק מאתו, וסברי דיותר ראוי שיהיה החסידות תולה בזה כאשר הוא שלם עם בוראו.

ואפשר כי אין כאן מחלוקת כלל ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי כי האדם (אינו) [לא] יושלם עד שהוא חסיד גמור בג' דברים אלו שמשלימין האדם עם בוראו ועם זולתו מבני אדם ויהיה שלם בעצמו ג"כ ואז הוא שלם לגמרי.

הגר"א על ישעיה א, ב

ואדם. וכתב⁴⁶ "במשפט יעמיד ארץ". והאדם בקיום המצוה מחבר את השמים והארץ. והמצות נחלק לשלשה: שבין אדם למקום, ובין אדם לחבירו, והמדות של עצמו. וכנגד זה אמרו חז"ל⁴⁷ האי מאן דבעי למהוי חסידא יקיים מילי דברכות, הוא בין אדם למקום, וחד אמר יקיים מילי דנויקין, הוא בין אדם לחבירו, וחד אמר יקיים מילי דאבות הוא המדות של עצמו. והן המה ג' דברים שהעולם עומד עליהם⁴⁸: תורה ועבודה וגמילות חסדים, תורה לעצמו, ועבודה למקום, גמילות חסדים לחבירו. וכן שלשה גבולין בימי האדם: ימי עליה, ימי עמידה, ימי ירידה.

אדרת אליהו דברים לב, ה

מקדשין חותו מלמעלה, ודע שג' רחשי הטעירות, ע"ז ג"ע, וש"ד, הם [היפך] ג' דברים שהעולם עומד עניהם על התורה ועל הטעירות ועל ג"ח, והם ג' שלימות, זינו לבין נפשו, הוא תורה כמ"ש (פסחים ס"ח ע"ג) מטיקרא כי עבד אינש אדעתא דנפשיה קא עבד, ועבודה הוא זינו לבין המקום, וג"ח הוא זינו לבין הצרכות, וכן בטומאה ג"ע הוא

זינו לבין נפשו • שנאמר טוף חסר לב משחית נפשו הוא יעכסה • עבודה זרה • זינו לבין המקום • שפיכת דמים • זינו לבין חבירו • וכן בקדושה (ב"ק ל' ע"א) הרואה למסוי חסידא יקיים מילי דאבות הוא מדות טובות שלימות נפשו • ולאמרי לה מילי דברכות הוא זינו לבין קונו • ולאמרי לה מילי דנויקין הוא זינו לבין חבירו • וז"ש כאן שחת לו הוא הטעירות שזינו לנפשו • לא זינו • אלו שזינו לבין המקום • דור עקש • שנחטקט עס הכריות: (י) הלא' חגמלו זאס. צמטטס

שם משמואל וישב תרע"ח

ונראה להוסיף ולומר דהיינו הא דנטמן יעקב בבית עבר י"ד שנים, שבפשיטות הי' לחזק את ידו בתורה למען יחליף כח נגד עשו ולבן, ויש עוד לומר שמא שהי' יושב אוהלים הי' כל לימודו בהליכת עשה טוב, ועתה כשנתחדש לו שנוקק לזכות גם ע"י סור מרע, ומסכת זו לא למד מעולם, ע"כ נטמן שם י"ד שנה ללמוד גם דרך זה, וכפי מה שפירשנו דברי הש"ס ב"ק (ל'), אמר ר"י האי מאן דבעי למהוי חסידא יקיים מילי דנויקין, רבא אמר מילי דאבות, ואמרי לה מילי דברכות, דמילי דברכות היא הדביקות בהש"ית והיא בבחי' עשה טוב, ומילי דנויקין שהיא המגיעה ממה שאינו ראוי ומממון שאינו שלו הוא ע"י סו"מ, ומילי דאבות כולל שניהן, וידוע מאמרם ז"ל (ב"ב קע"ה:) הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות שאין לך מקצוע בתורה יותר מהם, וזהו כענין שאמרנו שיותר נקל לזכות ע"י סור מרע מאשר ע"י עשה טוב, ולפיכך נמי לימוד ההלכות של מסכת זו עולה למעלה יותר, ולזה הי' יעקב נטמן בבית עבר י"ד שנים, ויש להמליץ ולומר שזהו ללמוד מסכת נויקין, היינו היאך לזכות ע"י סור מרע ביותר, וכן הי' שנתעלה ביותר אחרי שובו מבית לבן, וכתוב ויבא יעקב שלם, היינו תכלית השלימות, ונקרא לו שם חדש ישראל שהוא כולל שניהם שיר משמאל אל מימינא כנודע: